

HÍREK

DORÓ KATALIN

Kerekasztal-beszélgetés a kollokációkról

A beszélgetésre a Magyar Alkalmazott Nyelvészek és Nyelvtanárok Egyesülete szervezésében került sor Budapesten, az ELTE-n, 2006. november 6-án.

A felkért vitaindítók: *Dr. Heltai Pál*, a Pannon Egyetem Angol–Amerikai Intézetének docense és *Dr. Reder Anna*, a Pécsi Tudományegyetem Német Nyelvészeti Tanszékének adjunktusa. A felkért hozzászólók betűrendben: *Dr. Balaskó Mária*, a Berzsenyi Dániel Főiskola Alkalmazott Nyelvészeti Tanszékének adjunktusa, *Dr. Forgács Tamás*, a Szegedi Tudományegyetem Magyar Nyelvi és Irodalmi Tanszékének tanszékvezető docense, *Dr. Gósy Mária*, az ELTE Fonetikai Tanszékének egyetemi tanára, az MTA Nyelvtudományi Intézetének osztályvezetője, valamint *Dr. Hollós Zita*, a Károli Gáspár Református Egyetem Német Nyelvészeti Tanszékének adjunktusa.

A tervezett menetrendnek megfelelően a vitaindítók után a felkért hozzászólók mondták el röviden gondolataikat a témáról. Az idő hátralévő részében a jelenlevők közül bárki hozzászólhatott a vitához. Az itt következő szöveg a paneltagok bevezető előadásainak rövidített változata, az elhangzás sorrendjében.

Heltai Pál: Kik érdekeltek a kollokációk kutatásában?

A kollokációknak könyvtárnyi irodalma van, sok szakterületen szóba kerülnek. Itt a teljesség igénye nélkül sorra veszem az általam legfontosabbnak tartott területeket. A kollokációk érdeklik a frazeológusokat, a korpusznyelvészeket, az anyanyelvi kommunikációval, a stilisztikával, a nyelvműveléssel és az idegennyelv-oktatással (az idegen nyelvek oktatásán belül különösen az idegen nyelvre történő fordítással), valamint a fordítástudománnyal, a pszicholingvisztikával és az általános nyelvelmélettel foglalkozókat is. Vagyis mindenkit rendkívüli mértékben érdekel, vagy kell, hogy érdekeljen a kollokációk kérdése.

1. Frazeológia

A frazeológia szempontjából nagyon fontos a kollokációk kérdése. Meg kell határozni, hogy mi a kollokáció, a kollokációkat el kell határolni a frazeologizmusok más formáitól, osztályozni kell őket. Kell-e külön kollokációs szótár, vagy elég, ha vannak általános frazeológiai szótárak? Beleférnek-e ezekbe a kollokációk? Itt egy vitatémát hadd vessek föl, hiszen vitaindítóról van szó. A frazeológiai szótárakba az én benyomásom szerint többnyire a „színesebb” kifejezések, frazeologizmusok kerülnek bele, és az olyan teljesen hétköznapi kollokációk, szókapcsolatok, mint a *hatalmas tűz*, a *tűzoltóság nagy erővel kivomult*, *teljesség igénye nélkül*, *okafogyottá vált*, vagy *nagy a valószínűsége* nincsenek benne. Ezt főképpen nyelvtanárként tapasztalom: magyarról angolra fordításnál hiába keresem ezeket a kifejezéseket a szótárban. Azt megtalálom, hogy *alulról szagolja az ibolyát*, de azt nem, hogy *a teljesség igénye nélkül*.

2. Korpusznyelvészet

A korpusznyelvészet a kollokációkat statisztikai alapon határozza meg. Éppen ezért minden szókapcsolat érdekli, nemcsak az úgynevezett színes szókapcsolatok. Viszont ezért a kollokáció meghatározása a korpusznyelvészetben egy kicsit elmosódottabbnak is tűnik. Itt egy dolgot

szeretnék megjegyezni, megint csak a frazeologizmusok és a kollokációk viszonyával kapcsolatban. Rosamund Moon, aki rengeteget dolgozott korpuszok alapján történő szótárkészítéssel, azt írja, hogy a tiszta idiómák rendkívül ritkák a korpuszokban, van olyan, hogy egy többmillió korpuszban egyszer sem fordulnak elő. A színesebb, stilisztikailag jelölt kifejezések inkább módosított, manipulált formában jelennek meg a hétköznapi kommunikációban. Így például nemrégiben hallhattuk egy tv-műsorban a következő mondatot: *kiderült, hogy a kommunista kutyából nem lesz demokratikus szalonna*. Tehát a közmondás itt nem az eredeti formájában fordult elő.

3. Anyanyelvi kommunikáció, stilisztika, nyelvművelés

Itt fontos felhívni a figyelmet arra, hogy a kollokációs, frazeológiai kompetenciában igen nagy egyéni variabilitás van. A kollokációs tévesztések gyakoriak, ez a pszicholingvisztika területére vezet át. Itt néhány szép példát említek:

... *nem lehetett e mellett az eltérés mellett csak úgy áthaladni.* (rádió)

... *és ezt a menetrendet én nem hághatom meg* ... (rádió)

... *nem akarjuk fenekestül megszüntetni* ... (rádió)

X.Y. engedte ki a palackot a szellemből. (napilap)

Ha K.Z. élne, most forogna a sírjában. (baráti beszélgetés)

Vannak-e „jó” és „rossz” kollokációk? Ez a kérdés nyelvművelők és a leíró nyelvészek közötti vitára ad okot.

4. Idegennyelv-oktatás, idegen nyelvre fordítás

A következő pont az idegennyelv-oktatás, és ide számítom az idegen nyelvre fordítást is. Rengeteg probléma fordul elő, főképp haladó szinten. Az idegen nyelvet tanuló észre sem veszi, hogy hibát követett el. Itt a *transzferabilitás* fogalmára hívnám föl a figyelmet, tehát arra, hogy a nyelvek közötti távolságtól és a kifejezés jelöltségétől függ, mennyire érzi a tanuló úgy, hogy ezt vagy azt a kifejezést, ezt vagy azt a kollokációs mintát át lehet vinni a másik nyelvre. És mivel a kollokációk jelentős része jelöletlen, szokásos kifejezés, a tanuló nem érzi, hogy az adott kollokáció speciálisan az anyanyelvéhez tartozna, és gyanútlanul használja az olyan kollokációk szó szerinti megfelelőjét, mint a *példát felhoz* (*bring up an example), *fogat mos* (*wash one's teeth), *kávét főz* (*cook coffee). Ugyanakkor a színesebb, metaforikusabb kifejezéseknél már jobban résen van.

5. Fordítástudomány

A fordítás nyelvével kapcsolatban Papp Ferenc, illetve Klaudy Kinga írt a kvázi-helyességről, főképpen a tematikus eltérésekkel kapcsolatban. Én azt gondolom, hogy nyugodtan hozzátehetjük, hogy a fordításnyelv egyik legfontosabb összetevője az, hogy a fordított szövegekben más a kollokációk disztribúciója, mint a nem-fordított („eredeti”) szövegekben, és gyakoriak az idegenszerű, szokatlan kollokációk. Az is előfordulhat persze, hogy a forrásnyelvi szöveg szokatlan kollokációt használ, és ezt a fordítás szokásos kollokációval adja vissza. Ez is probléma lehet.

6. Pszicholingvisztika

A pszicholingvisztikával kapcsolatban csak annyit mondanék, hogy itt a legizgalmasabb kérdés az, hogy a kollokációknak hol van a helye a mentális lexikonban. A pszicholingvisztikai kutatásokban általában a szófelismerésről, illetve hozzáférésről van szó, és viszonylag ritkán beszélnek a szókapcsolatok vagy a formulaszerű szekvenciák hozzáféréséről és aktiválásáról.

7. Általános nyelvészet

Tudomásom szerint a jelen pillanatban az egyik legfontosabb nyelvelméleti kérdés az, hogy mennyiben generáljuk a mondatokat a szabályrendszer segítségével, és mennyiben használjuk a nyelvet úgy, hogy emlékezetből idézünk fel különféle kész elemeket, ezek között a kollokációkat és egyéb formulaszerű szekvenciákat.

Irodalom

- Hoey, M. (2005): *Lexical Priming. A new theory of words and language*. London – New York: Routledge.
- Klaudy, K. (1987): *Fordítás és aktuális tagolás*. = *Nyelvtudományi Értekezések* 123. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Moon, R. (1997): *Vocabulary connections: Multiword items in English*. In: Schmitt, N. – M. McCarthy (szerk.): *Vocabulary: Description, acquisition and pedagogy*. Cambridge: Cambridge University Press.
- [Papp] Папп, Ф. (1972): Окончательная редакция текстовых единиц длинее предложений или квази-правильность речи лиц освоивших иностранный язык. *Slavica* XII, 27–41.

Reder Anna: Kollokációk kutatása és idegen nyelvi didaktikája

1. Problémafelvetés

A megjelölt területek közül az idegennyelv-oktatásra szeretném a hangsúlyt fektetni. Abból a helyzetből indulunk ki, hogy a diákok nyelveket tanulnak az iskolában és az iskolán kívül, sorrendben leginkább angolt, németet, franciát és olaszt. Nyelvtanárként gyakran adjuk feladatnak, hogy írja le a tanuló napirendjét idegen nyelven. Ez rendkívül egyszerűnek tűnik. De azért ha egy kicsit közelebbről megnézzük, akkor kiderül, hogy a napirend leírásához kollokációkra is szükség van, és ezek gyakran hibaforrást jelentenek.

2. A kollokáció fogalma a német nyelvészetben

A kollokáció fogalmát a német nyelvészeti irodalomban többféle értelmezésben használják. Ezek közül hármat szeretnék megemlíteni: korpusznyelvészeti, szemantikai és frazeológiai megközelítést.

2.1. Szemantikai megközelítés

A kollokáció hívószót a Google-ba beírva találtam egy online magyar nyelvészeti szótárt is, melynek szerzői Tóth Szergej és Földes Csaba. Ők szemantikai alapú megközelítésben használják a kollokációt: „szavak olyan szemantikailag meghatározott kombinálhatósága, amely által a szavak különböző aktuális jelentései realizálódnak”. Például *iskolába jár* vagy *a gyerekek jár*: attól függően, hogy a *jár* melyik jelentését használjuk, alakul ki a kollokáció.

2.2. Korpusz-alapú megközelítés

Ma már a számítógépek világában kézenfekvőnek tűnik, hogy mennyiségi alapú kritériumokat vegyünk figyelembe, és korpuszra támaszkodva értelmezzük a kollokáció fogalmát. Ebben az értelmezésben – az angolszász hagyományra alapozva – statisztikailag kimutatható gyakorisággal előforduló szókapcsolatokat értünk kollokáción. Két ingyenes, könnyen kezelhető korpusz áll azoknak a rendelkezésére, akik német kollokációkat szeretnének keresni: az egyik az IDS – Mannheim Cosmas II (www.ids-mannheim.de), a másik a Lipcsei Egyetem korpusza (www.wortschatz.uni-leipzig.de). Mindkettőben hosszú ideig *kollokációknak* nevezték az együtt előforduló szavakat, de körülbelül 2006-tól kezdve nem a *kollokáció* terminust használják, hanem az *együtt-előfordulás*, *koalkurencia* szavakat. Ez a tény arra utal, úgy gondolom, hogy a kollokáció és az együtt-előfordulás mára már nem feltétlenül szinonimák.

2.3. Frazeológiai megközelítés

A frazeológiában kollokáción kötött (állandósult), de nem idiomatikus szókapcsolatokat értünk (Burger 1998). Olyan szókapcsolatokat, melyeknek két vagy több szava „általában együtt fordul elő”, gyakori használatuk során állandósulnak. A kötöttséget sem lehet minden esetben egyértelműen igazolni. Ha gyakori együtt használattal akarjuk a kötöttséget alátámasztani, akkor visszatérünk a korpuszokhoz, ahol ismert nehézségeink vannak.

3. A kollokáció fogalma a német mint idegen nyelv oktatásában

Én azt a nézetet vallom, hogy a kollokációkat az idegen nyelv oktatásában önálló kollokációs didaktika keretében lehet hatékonyan elsajátíttatni. A 90-es évek közepétől a német mint idegen nyelv oktatásában a frazeodidaktika előtérbe került, és oda sorolták a kollokációk tanítását is. Ennek egyetlen előnye, hogy az idiómákkal együtt a kollokációkra is felhívják a figyelmet. Ugyanakkor hátrányba is kerülnek a kollokációk, hiszen az idiómák többnyire lényegesen izgalmasabbak, képileg is érdekesebbek. Az idiómák és a kollokációk, azaz a tágabb értelemben vett frazeologizmusok közös tulajdonsága kétségtelenül az, hogy állandósult szókapcsolatok. Van azonban egy meghatározó különbség is. Az idiómák, ahogy a megnevezésük is jelzi, idiomatikusak. A kollokációk viszont kompozicionálisak. Emiatt a didaktikájuk sem lehet teljesen azonos. Ezen kívül különböző mértékben szükségesek. Idiómák aktív használata nélkül is tudunk beszélgetni. Elegendő, ha megértjük az anyanyelvi beszélgetőtárs által használtakat. Ezzel szemben kollokációk aktív használata nélkül elég körülményes magunkat kifejezni. Nyelvkönyvek és gyakorlóanyagok a kollokációkat másik irányban, a szabad szókapcsolatok felé is kiterjesztik. Ez nem meglepő, hiszen nincsenek éles határok az egyes kategóriák között. Ez persze oda vezet, hogy nagyon tágan értelmezik a kollokációt. Tehát a teljesen szabad szókapcsolatokat is kollokációnak tekintik, mint pl. *könyvet olvas*. Azzal az indoklással teszik ezt, hogy a nyelvtanuló számára nem csak a különleges szókapcsolatok fontosak, hanem minden, ami együtt előfordul. A frazeodidaktika ilyen értelmezése véleményem szerint nem igazán kedvez a kollokációk célzott tanításának.

4. Kontrasztív kollokációtípusok elsajátítási nehézségei (empirikus adatok)

Milyen nehézségekkel birkóznak a nyelvtanulók kollokációk aktív használatakor? Milyen hibatípusok állapíthatók meg? Egy empirikus kutatás (Reder 2006) eredményeiből azt a következtetést vontam le, hogy valóban: a hibák a kollokációk kontrasztív típusától függően különböző mértékűek és mennyiségűek. Abból lehet kiindulni, hogy gyakran azért hibáznak a tanulók, mert a kollokátorok ekvivalenciája az anyanyelvben és a célnyelvben szinte véletlenszerű. A leggyakoribb hibaforrások azok a kontrasztív kollokációtípusok, ahol az anyanyelvben és a célnyelvben a kollokátorok csupán az igekötőben térnek el (*kérdést feltesz = eine Frage stellen*).

5. Didaktikai javaslatok

Tudatosítani kell a tanulóban a kollokációkat mint frazeológiai csoportokat. Fontos, hogy észrevegye és tudja, nemcsak szabad szókapcsolatok és idiómák vannak a nyelvben, hanem a kettő között vannak a kollokációk, amelyeket valóban egységként érdemes megtanulni. A szókinszre vonatkozó feladatokat ennek megfelelően kell kialakítani. Egyre több ilyen típusú feladatot találhatunk a tankönyvekben és az interneten is.

Irodalom

- Burger, H. (1998): *Phraseologie. Eine Einführung am Beispiel des Deutschen*. Berlin: Schmidt.
 Hausmann, F. J. (2003): Was sind eigentlich Kollokationen? In: Steyer, Kathrin (Hg.): *Wortverbindungen – mehr oder weniger fest*. Berlin: de Gruyter. pp. 309–35.
 Hessky, R. és társai (2000): *Német–magyar kéziszótár. Deutsch-ungarisches Handwörterbuch*. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó – Grimm Kiadó.
 Reder, A. (2006): *Kollokationen in der Wortschatzarbeit*. Wien: Praesens Verlag.

Balaskó Mária:

A korpusznyelvészet oldaláról szeretném megközelíteni a kollokációk kérdését. Itt elhangzott korábban, hogy a korpusznyelvészetet minden érdekli, de nemcsak a korpusznyelvészetet érdekli minden, hanem „minden” érdeklődik a korpusznyelvészet iránt is. Ezért nemcsak korpusznyelvészetről fogok beszélni a kollokációk kapcsán, hanem olyan tudományterületekről is, amelyek a korpusznyelvészethez kapcsolódnak. Egy kicsit lexikográfiáról, egy kicsit fordításról, és mindkettő apropóján röviden kitérek az idegennyelv-oktatásra is.

A módszerek tekintetében kétfajta megközelítést kell megkülönböztetni, amit az angol szakirodalom elég élesen meg is tesz. Beszélnek egy korpusz-alapú (corpus-based) és egy korpusz-központú (corpus-driven) megközelítésről. A kettő között alapvető szemléletbeli különbség van, ugyanis a korpusz-alapú megközelítés előre megfogalmazott elméletek tesztelésére, bizonyítására, pontosítására használja a korpuszadatot, míg a korpusz-központú megközelítés az adatból indul ki, úgy mond letről felfelé, és az adatok alapján próbál általánosításokat megfogalmazni, elméletektől függetlenül. A kollokációk vizsgálata ez utóbbi, azaz a korpusz-központú megközelítéssel történik.

Amikor megfelelő eszközök használatáról beszélünk, különbséget tehetünk „puha” és „kemény” eszközök között. A kemény eszközökhöz tartoznak a konkordanciákat készítő számítógépes programok, a puha eszközök közé pedig maguk a konkordanciák. A konkordanciák között a KWIC-konkordanciák hasznosak a kollokációk kutatásában. Ezek egymás alatti sorban jelenítik meg az úgynevezett kulcsszót, amely így függőleges oszlopot képez.

Ha állandósult szókapcsolatokról beszélünk, akkor a kollokációk mindenféleképpen felvetik a jelentés kérdését is. Ennek kapcsán két elvről szeretnék beszélni, amiről szerintem hallunk még, lehet, más terminológiával. A kiindulópontunk az, hogy a jelentés a szövegben keletkezik, tehát nincs szövegtől független jelentés; amikor a jelentés realizálódik, két lehetőség van, az úgynevezett szabad választás elve, illetve a frazeológiai elv. A szabad választás elve szerint a szöveg számos bonyolult választás eredménye, ugyanis minden befejezett, lezárt egység után – ez lehet szó, szókapcsolat vagy mondat – választások szinte végtelen sorozata nyílik meg, amit kizárólag a nyelvtani helyesség korlátoz. Gyakran nevezik ezt a megközelítést *üreshely-kitöltő* modellnek. A frazeológiai elv ezzel szemben azt jelenti, hogy a nyelvhasználónak számos, előre vagy félig előre gyártott szerkezet áll a rendelkezésére, melyek adott esetben egyetlen választási lehetőségként jönnek szóba.

A szemantikai prozódia egy különleges kollokációs jelenség, amelyet Sinclair után Louw nevezett el. Ez egy olyan jegy, amely a fenti értelemben több egységen átível. A szemantikai prozódia a jelentés következetes aurája, amellyel a kollokációk átítatják a nyelvi formát. A szemantikai prozódia minden valószínűség szerint nem volt megragadható intuíción alapján.

Egy másik jelenség, amelyről ugyancsak a lexikográfia kapcsán szeretnék beszélni, az úgynevezett delexikalizáció. Delexikalizáción olyan kollokációs viszonyt értünk, amelyben egy szó elveszíti szemantikai tartalmának legnagyobb vagy esetleg teljes részét, míg kollokációs partnere megtartja jellemző jelentésének legnagyobb részét. Az angolban például ilyen a *take a photograph* vagy *take a decision* szókapcsolat. A *photograph* és a *decision* megtartja a jelentését, míg a *take* elveszíti azt.

Ha megnézzük egy angol–magyar vonatkozású konkordanciát, láthatjuk, hogy a *real* melléknév és formális megfelelői a magyarban, a *valódi* és az *igazi* ebben a delexikalizált formában jelennek meg. A *real problems* példában a *real* egyfajta értékítéletet foglal magában más problémákról, melyeket kevésbé tartanak komolynak vagy fontosnak, és ezzel egy szelektív funkció realizálódik a melléknévben.

Visszatérnék még az előbbi példára a fordítás kapcsán. Sokszor szembesülünk azzal, hogy egy forrásnyelvi elemnek a célnyelven két megfelelője van. A szótár a *real* esetében a *valódi*-t

és az *igazi*-t adja meg, így természetesen merül fel a kérdés, hogy szinonimák-e ezek az elemek. A szótár ekként adja őket meg. De ha szinonimákról van szó, hogy létezik az, hogy az *igazi* kétszer olyan gyakran fordul elő, mint a *valódi*? Továbbá, ha megnézzük ezt a szókapcsolatot, akkor láthatjuk, hogy ott, ahol a *valódi* szerepel, tulajdonképpen minden főnév alanyi funkcióban jelenik meg, míg az *igazi* esetében tárgyi funkcióban. Tehát *a valódi ok, a valódi kirobbanás, a valódi kérdés, a valódi cél, és így tovább, illetve az igazi fekete levest, az igazi háborút, az igazi luxust, és így tovább.* A kérdés, amely itt felmerül a következő: ha itt tényleg szinonimákról, szabadon felcserélhető változatokról van szó, miként fordulhat elő, hogy a grammatika szintjén is megjelenik valamilyen variáció? És ha a grammatika korlátozza a változatok használatát, beszélhetünk-e szinonimitásról?

Még egy mondat a fordítás kapcsán. A fordítás gyakorlata szempontjából az a probléma vetődik fel, hogy mivel megfeleltetésük nem hág át semmilyen szabályt, bizonyos forrásnyelvi szókapcsolatok azt a látszatot keltik, hogy ekvivalenssel rendelkeznek a célnyelven. Ez interferencia-jelenség, ami kvázi-helyes vagy fordításnyelvi szövegeket eredményez. Amit ilyenkor mérlegelni kell azonban nem az, hogy mi lehetséges a nyelvben, hanem az, hogy mi az, ami szokásos, tipikus.

Irodalom

- Bréal, M. (1924, 1976): *Essai de sémantique. Science des significations.* Genève: Slatkine Reprints.
- Louw, W. E. (1993): Irony in the text or insincerity in the writer? The diagnostic potential of semantic prosodies. In: Baker, M. – G. Francis – E. Tognini-Bonelli (szerk.): *Text and Technology: in honour of John Sinclair.* Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins. pp. 157–74.
- Moon, R. (1998): *Fixed expressions and idioms in English.* Oxford: Clarendon Press.
- Palmer, F. R. (1968): *Selected papers of J. R. Firth 1952–1959.* London/Harlow: Longman Linguistic Library.
- Sinclair, J. M. – A. Renouf (1988): A lexical syllabus for language learning. In: Carter, R. – M. McCarthy (szerk.): *Vocabulary and Language Teaching.* Harlow: Longman. pp. 140–58.
- (1991): Collocational frameworks in English. In: Aijmer, K. és társai (szerk.): *English corpus linguistics. Studies in honour of Jan Svartvik.* London/New York: Longman. pp. 128–43.
- Sinclair, J. M. (1991): *Corpus concordance collocation.* Oxford: Oxford University Press.
- (1996): An international project in multilingual lexicography. *International Journal of Lexicography* 9/3. (Special issue: Corpus to Corpus: A study of Translation Equivalence.) pp. 179–96.

Gósy Mária:

A mentális lexikon szempontjából még sokkal bonyolultabbnak tűnik ez az egész kérdés – a kollokáció, a szó, a lexéma, a mentális lexikonban lévő egység –, mint ahogy az első megközelítésre látszik. Amikor egy asszociációs tesztet nézünk, vagy az úgynevezett lexikális előhívás, angolul a *lexical access* problémájával találjuk szembe magunkat, rögtön az az első kérdés, hogy tulajdonképpen mi az, amit aktiválni akarunk, vagy mi az, amit tároltunk. Tulajdonképpen minek is nevezzük az egységet, és egyáltalán mennyire egység, mennyire egy szöveggörnyezetnek a része. És most még csak nem is az anyanyelv-elsajátításra gondolok, hanem egy felnőtt embernek a nyelvhasználatára. Borzasztó bonyolult az a kérdés is, hogy fiziológiailag hol és hogyan tárolódnak ezek az egységek – az egyszerűség kedvéért most nevezzük ezeket mentális szónak –, amibe beletartozhatnak a kollokációk is és természetesen azoknak mindenféle formái. Ha ismét az egyszerűség kedvéért azt mondjuk, hogy a neuronokban tárolódnak, akkor ezek a legkülönbözőbb kapcsolatot tartják fenn egymással. Ha egy kisgyereknek egy asszociációs kísérletben azt mondom, hogy mi jut eszedbe arról, hogy *kutya*, akkor azt fogja mondani, hogy *ugat*. Ha egy felnőttnek mondom, azt fogja válaszolni, hogy *macska*, és ez tendenciaszerűen igaz, mert máshogyan működnek a kapcsolatok gyermek- és felnőttkorban.

A jelen nemzetközi kutatások eredményei szerint úgy tűnik, hogy vannak olyan egységek az agyunkban, amelyek területileg közelebb helyezkednek el egymáshoz, mint mások. Feltehetőleg a *macska* és a *röntgen* szó távolabb vannak egymástól, mint a *szelet* és a *vet.* Ehhez nem kell, azt hiszem, különösebb kísérletet végezni, ez nagyjából teoretikusan is nyilvánvaló mindenki számára. Azt azonban nem tudjuk pontosan, hogy az agy melyik területén, tehát a kéreg mely részein helyezkednek el ezek az egységek. És arról van-e szó, hogy ezek valóban helyzetüket tekintve közelebb vannak egymáshoz, ezért létezhet köztük egy könnyebb aktiválás, ezért idézik föl egymást; vagy pedig arról van szó, hogy ezek milliméterben kifejezve ugyan messze vannak egymástól, de a sorozatos használat vagy az azonos kontextus előidézhetette azt, hogy – mint egy székérnek a nyomvonala, amelyik mindig azonos úton megy, tehát jól meghatározott – egyidejűleg tudnak aktiválódni. Ezt a mentális lexikon aktivációs súlyának nevezik. Meglehetősen nehéz persze mérni. Úgynevezett fMRI-vizsgálatokkal, tehát modern agyi képalkotó eljárásokkal elég sok mindent lehet erről megtudni. Két nagy baj van azonban az ezekkel az eljárásokkal kapott eredményekkel. Majdnem minden ilyen kísérletet csak angol nyelvre vonatkozóan végeznek, és ez bizony univerzális dolgokat mondhat nekünk, de a nyelvspecifikus sajátosságokat mélyen elrejt, különösen egy agglutináló nyelv esetében. A másik probléma pedig, hogy nagyon kevés emberrel lehet ezeket a vizsgálatokat elvégezni; továbbá látható az asszociációs kísérletekből is, hogy vannak olyan szavak, amelyekre száz ember százféleképpen reagál.

Jelen pillanatban a pszicholingvisztika úgy foglal állást a mentális lexikon aktiválásával általában és kifejezetten a kollokációs idiómák vizsgálatával kapcsolatban, hogy a reakcióidők elemzése adja a legbiztosabb választ azokra a kérdésekre, hogy vajon mennyire könnyen, mennyire együtt aktiválhatók az egységei annak a dolognak, amit mi kollokációnak nevezünk. Függetlenül attól, hogy ez egy szólás, közmondásszintű, kifejezetten összeforrott idióma, vagy pedig egy nagyon gyakran együtt használt szókapcsolat, mint például *igazságos Mátyás*.

Elvégeztem egy asszociációs (elő)kísérletet, amelyben arra voltam kíváncsi, hogy – ha nem is reakcióidő-méréssel –, de egyfajta kötött szóasszociációs vizsgálattal vajon mit tudunk elmondani az ún. lexémákról (és lexémákon most a nem-kollokációkat értem), illetőleg azokról a kollokációs tagokról, amelyek a szótár szerint avagy a magyar nyelvérzék szerint mégiscsak összetartozóbbak. 24 kísérleti személy (egyetemisták) oldott meg egy kísérleti feladatot, amelyben 39 hívószó szerepelt. Egy mesét láttak leírva úgy, hogy a mese – három, négy, egy, két soronként – meg volt szakítva félkövérrel szedett hívószavakkal (a résztvevők természetesen nem tudták, hogy ezek hívószavak). A feladat az volt, hogy olvassák el a mesét, mert azzal kapcsolatban a kísérlet végén egy feladatot fognak kapni, és közben látnak félkövérrel szedett szavakat, azokat elolvasván írják le az első szót, ami arról eszükbe jut. Döbbenetes élmény volt számomra, hogy nem egy lexémára a 24 ember 24-féle választ adott, tehát nem volt két egyforma reakció egy olyan helyzetben, amikor még egy spontán olvasott szöveg is irányítólag hathatott, vagy legalábbis a munkamemóriában megzavarhatta az első szó aktiválási folyamatát. Egyébként az összesen 936 válaszból mindössze kettő jött át a meséből, az összes többi független volt attól.

Mi következik ezekből az eredményekből? Az adatok nyilvánvalóan jelzik azt, hogy a kollokációk a mentális lexikonban másként, máshogyan vannak tárolva, mint az egyéb lexémák. Hogy ez azt jelenti-e, hogy kérgileg közelebb vannak egymáshoz, vagy hogy a köztük levő kapcsolat szorosabb, azt még nem tudjuk megmondani. Feltételezhető az is, hogy bizonyos kollokációk pszicholingvisztikailag átmenetiek a mentális lexikonon belüli szerepüket és funkciójukat illetően. Vannak, amelyek egy bizonyos életkorban, egy bizonyos élethelyzetben aktívak, aztán törődnek, elmúlnak, megszűnnek, később újraaktiválódnak. És lehetnek teljesen egyéniek is.

Szeretném mindenkinek felhívni a figyelmét, és biztatni is, hogy érdemes ilyen kutatásokat tervezni, nagyon kevés van belőlük, anyanyelvünkön különösen. El tudom képzelni, hogy a nyelvtanárok mennyit küszködnek ezzel a jelenséggel az idegennyelv-oktatásban, amikor az anyanyelvi kollokációkról és együttjárásokról sem tudunk elegendően sokat, tulajdonképpen kísérleti adataink sincsenek. De egyszersmind szeretném azt is hangsúlyozni, hogy borzasztó sok munkával jár egy ilyen elemzés, az adatok összegzése, kategorizálása, értelmezése. Ha időtartamot is mérünk, az további aprólékos munkát jelent; de érdemes csinálni, mert ez a terület is egy csodálatos világa a mentális lexikonnak.

Hollós Zita:

Eléggé a gyakorlati részéről jövök a problémának. Szótárakba írtam szócikkeket még egyetemistaként, később aztán szótárkészítésben is részt vettem. Az egész megközelítési módom máig nem változott, próbálom az idegen nyelv keretein belül, az idegen nyelven gondolkodva a már meglévő lexikai tudásra építkezve megkeresni azokat a szavakat, kifejezéseket, amikre szükség van, és amik sajnos nagyon sokszor csak magyarul ugranak be. Szeretném a megfelelőjét megtalálni idegen nyelven olyan kifejezéseknek, mint például *inycsiklandozó illat*, *nyomós ok*, *lélegzetvisszafojtva figyel* és hasonlók, tehát a speciális nyelvi produkciós helyzetekre koncentrálok. Ezeknél a tipikus szókapcsolatoknál még haladó szinten is gyakran előfordul, hogy szó szerint átveszik a nyelvtanulók az anyanyelvükből ezeket a szókapcsolatokat, lefordítják, és nincsenek igazán tudatában az így nyert kifejezés helytelenségének. Ezeket a jelenségeket tudatosítani kell a nyelvtanulóknak is, nagyon sok tanítványom ilyen tipikus kollokációs hibákat követ el.

A tudatosításnak az lenne a lényege, hogy egyfajta érzékenységet alakítsunk ki a jelenség iránt, mert ha nem vagyunk tudatában a problémának, és többnyire ez a jellemző a diákokra, nem is jut eszünkbe/eszükbe, hogy egy szótár segíthetne. Ezért a jelenség/probléma szótár felőli megközelítését javasolnám. A Wiegand-féle szótárhasználat-kutatásban kétféle, ilyen jellegű szótárhasználatot különítünk el, az egyik a kifejezés-választási bizonytalanság, amikor bizonytalan vagyok benne, hogy a választott szó vagy kifejezés helyes-e, illetve kifejezés-fellelési nehézség, amikor nem tudom, hogy az adott szónak mi a megfelelője idegen nyelven. A szótárhasználat nagyon sok esetben segítene, csakhogy a nagy német egynyelvű tanulószótárak, melyek igen sok példát tartalmaznak, általában nem a számomra ismert szó alatt említik a keresett szavakat, tehát nem a szemantikailag autonóm bázis alatt. A kollokáció ugyanis Hausmann szerint egy szemantikailag autonóm tagból és egy ahhoz „affin” kollokátorból áll. Mivel többnyire csak a bázis áll a nyelvtanuló rendelkezésére, ezért az egynyelvű szótárban a bázis alatt (*Apfel - alma* vagy *Grund - ok*) keresné ezeket a hiányzó kollokátorokat, mint pl. *wurmstichig – kukacos* vagy *triftig – nyomós* stb., és ott általában nem találjuk meg őket vagy csak egy részüket. Például a *Preis*-nél nem találtam meg a *borsos-t* (*gesalzen, gepfeffert*), a *lauschen*-nél sem találtam meg a *lélegzet visszafojtva (atemlos)* kifejezést; tehát annál a szónál, amit ismer a nyelvtanuló, nem találja meg azt, ami hiányzik. A produkciós helyzetekben egy egynyelvű szótár nagyon gyakran nem segít, hanem a kollokátorokat általában a nyelvi recepció folyamán találjuk meg, és olyankor igazából nem is vesszük észre, hogy kollokációról van szó, nem is tudatosul bennünk, hogy ez a kollokátor fontos lenne, hiszen általában a kontextus alapján könnyen szemantizálható, nem kell megnézni a szótárban, értjük, hogy miről van szó, nem okoz komolyabb fennakadást. Csak éppen nem tudjuk mondani, tehát egy produkciós helyzetben a bázis alatt kellene fellelhetőnek lennie. Sajnos, az egy- és kétnyelvű szótárak többségében többnyire csak a kollokátorként funkcionáló lemma alatt találhatók meg ezek a kifejezések. Nagyon sok kollokáció-kutató azt

ajánlja, hogy a bázis alatt tüntessük föl a kollokációkat, illetve, hogy jó lenne mindkét helyen feltüntetni, de ilyenkor a helyproblémára hivatkoznak, hogy ez nem megoldható, főleg nyomtatott szótáraknál. Egyelőre még jórészt papír szótárakban gondolkodunk, természetesen a multimediális és CD-ROM szótáraknál ez a probléma már nem áll fenn, vagy hát nem kellene, hogy problémát jelentsen.

Azt, hogy hol a határ a frazeologizmus és a kollokáció között, egyelőre senki sem tudja elméletileg megalapozottan, biztos módon meghatározni. Minden szótárnak valahol meg kell húznia a határt, és van egy határterület, ami pont a statisztika alapján szépen kimutatható, hogy például beszűkül-e vagy tágul-e a kollokációs potenciál. Azt is meg lehetne mondani megfelelő korpuszok segítségével, hogy melyik irányba fejlődik valamely szókapcsolat: a frazeologizmusok vagy a szabad szókapcsolatok irányába. Itt nem elég a jelenlegi nyelvi állapotot megfigyelni, hanem érdemes rövidebb időszakokat vizsgálni.

A megoldást abban látom a kollokációk tanításánál és elsajátításánál, hogy a meglévő idegen nyelvi kompetenciára építkezve, az ismert bázis-szavak felől próbáljuk kibővíteni a szókészletet. Tehát a bázisoknál kell feltüntetni bizonyos kollokátorokat ahhoz, hogy rendelkezésre álljanak a nyelvi produkcióhoz.

Egy német–magyar korpusz-alapú szótárkonceptió alapján, amit a disszertációmban publikáltam (Hollós 2004), elkezdtünk nemrég a Károli Egyetemen egy OTKA-projekt keretében egy korpusz-alapú szintagmatikus szótárt (SZÓkapTÁR) összeállítani. Ebben az új szótárban 2300 szónak dolgoztuk ki a jelentésszerkezetét. A szótárban főnevek, igék és melléknevek szerepelnek lemmaként, és öt tipikus szerkezetet különítünk el, ami alapján aztán a kollokátorokat fel lehet sorakoztatni. A főnévhez hozunk tipikus főneveket, mint például *szelet kenyér*, vagy melléknevet, mint például *borsos ár*, vagy a főnévhez igét, például *megpucolja a tojást*, az igéhez határozószót, például *keservesen megbán* valamit, vagy a melléknévhez határozószót, például *rikító sárga*. A kollokátorokat az öt tipikus szerkezet szerint jelentésspecifikusan soroljuk be, és ezeket a kollokátorokat elsősorban a Lipcsei korpuszból nyerjük statisztikai eljárásokkal, így próbálva megvalósítani egy korpusz-alapú, úgynevezett szókapcsolat-tárat, egy SZÓkapTÁRat. Azoknak készítjük ezt a speciális szótárt, akik már aktívan rendelkeznek a ZD (Zertifikat Deutsch) alapszókincsével és így próbálják kifejezni magukat, illetve kibővíteni a szókincsüket, tehát a meglévő nyelvi kompetenciából kiindulva, a tipikus szókapcsolatok segítségével kísérelnek meg eljutni egy magasabb nyelvi szintre.

Irodalom

Hollós, Zita (2004): Lernerlexikographie: syntagmatisch. *Konzeption für ein deutsch-ungarisches Lernerwörterbuch*. [Tanulói lexikográfia: szintagmatikusan. Német–magyar tanulói szótár koncepciója] (Lexicographica. Series Maior 116) Tübingen: Niemeyer.

Korpuszok

Deutsches Spracharchiv und Datenbank Gesprochenes Deutsch. Elérhető: <http://dsav-oeff.ids-mannheim.de>

IDS-Korpus. Institut für Deutsche Sprache, Mannheim. Elérhető: <http://www.ids-mannheim.de/cosmas2>

Leipzigiger Korpus. Deutscher Wortschatz. Elérhető: <http://wortschatz.informatik.uni-leipzig.de>

Szótárak

Benson, M. – E. Benson – R. Ilson (1986): *The BBI Combinatory Dictionary of English. A Guide to Word Combinations*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.

Lea, D. (szerk.) (2002): *Oxford Collocations Dictionary for Students of English*. Oxford: Oxford University Press.

Forgács Tamás:

Elsősorban arról a rendszertani kérdéstről próbálok meg beszélni, hogy hol is a helyük a kollokációknak az állandósult kapcsolatok rendszerében, és melyek azok a más kategóriák, amelyekkel ezek a leginkább érintkeznek. Ahogy Hollós Zita is mondta, vannak gyengén idiomatizált s nem idiomatizált állandósult kapcsolatok, ugyanakkor némileg vitatott, hogy a kollokációknak helyük van-e egyáltalán a frazeológiában. Ma már azért egyre jobban elfogadott az a vélekedés, hogy igen, ugyanakkor még egy O. Nagy Gábor-féle felosztásba nem nagyon fértek volna ezek bele. De azt gondolom, hogy a kollokációkon belül, úgy, ahogy az egész frazeológián belül, föltétlenül érvényesíteni kell a prágai iskola által is olyannyira preferált centrum-periféria modellt. Tehát vannak idiomatizáltabb kollokációk és vannak kevésbé idiomatizáltak. Olyan kifejezések, mint a *fekete* vagy *szürke gazdaság*, azért részben idiomatizáltak. Azt gondolom viszont, hogy teljesen idiomatizált kollokációk talán nincsenek. Ha ugyanis ilyenek, akkor már nem kollokációk. Létezhet persze ilyesmi: például ha azt mondom, hogy *ez nehéz szülés volt* és ezt konkrétan értelmezem, akkor ez egy kollokáció, mert nem nagyon szoktuk azt mondani, hogy *súlyos szülés volt*, vagyis ez kollokáció. De ha azt mondom, hogy *A költségvetés elfogadása nehéz szülés volt*, onnantól kezdve már nem kollokációnak tekinteném, hanem az már egy idiomatikus kapcsolat, hiszen ott nem szülésről van szó.

Szokás hangsúlyozni azt is, hogy a kollokációk között nagyon sokszor közhelyszerű fordulatokat is találunk. Ez valóban így van, csak hogy a közhelyeket a frazeológiai egységek egy másik alcsoportjának is tekintik. Azt hiszem, hogy az is az egyik fő probléma a frazeológiával mint tudományággal, hogy nagyon sokféle csoportot vezet be, olyanokat is, amelyek nem nyelvészeti szempontokat érvényesítenek. Hiszen az, hogy *soha nem volt úgy, hogy valahogy nem lett volna*, persze közhely. De hogy valami közhely, az nem nyelvészeti kategória, az egy ízlésbeli kategória, bizonyos esetekben lehet stilisztikai kategória, de semmiképp nem nyelvészeti kategória. Azt lehet mondani, hogy valami mondatformájú frazeológiai egység vagy kétszavas egység: ezeket meg lehet állapítani, ezek nyelvészeti kategóriák. Am az, hogy valami közhely vagy sem, vagy akár, hogy szállóige (ez is külön osztály a frazeológiában), az igen relatív, s függ a beszélők ízlésétől vagy műveltségétől is. Ez a nehéz a frazeológiában, hogy ritkák a tiszta csoportok, mindig vannak átjárások. Ezért a legjobb azt mondani, hogy magán a frazeológián belül is a centrum-periféria modell a legüdvözítőbb. Az unikális egységeket tartalmazó egységek nyilván a legjobban frazeologizálódott egységek, ezek volnának leginkább a centrumban. A *dugába dől* kifejezés esetében a *dugába* biztosan ki fogja váltani a *dől* társat. Vannak azonban olyan kifejezések viszont, amelyek – mint például a *stratégia és taktika* – csak az együtthasználás következtében járnak együtt.

A kollokációknak nagyon sokféle elnevezésük létezik, például a '82-ben kiadott Burger-féle frazeológiai kézikönyv egyszerűen frazeológiai kapcsolatoknak, *phraseologische Verbindungen*nek nevezi őket. Vagy a preferált elemzéseknek fordítható *bevorzugte Analysen* elnevezést is említi még. Bárdosi pleonasztikus szókapcsolatokról vagy szokványos szókapcsolatokról beszél. Pleonasztikusnak azokat nevezzük, mint a *homlokegyenest ellenkező*, vagy a szokványos kapcsolat olyan, mint a *súlyosan sérült*. Szintén ő használja még a statikus sztereotípiát elnevezést is, mint például az *utca embere*. Én viszont ezt nem szívesen használom, mivel a *sztereotípiá* eléggé terhelt terminus akár a pszichológiában, akár a nyelvtudományban magában is. Ezért én inkább azt gondolom, hogy jobb megtartani a *kollokáció* elnevezést.

A frazeológián belül véleményem szerint viszonylag szorosan érintkezik a kollokációk csoportjával az a típus, amit onimikus frazeologizmusnak is neveznek. Ezek tulajdonképp

egyenértékű szókapcsolatok, mint a *Fehér Ház* vagy a *Vörös Félhold* vagy a *Lordok Háza*. A státuszuk vitatott; az is, hogy egyáltalán frazeológiai egységeknek tekinthetők-e. Mint tulajdonneveknek nem a frazeológiában volna a helyük, hiszen azonosítanak. Ugyanakkor mások meg azt mondják, hogy igenis ezek frazeológiai egységek, mert például a tagok lexikális jelentése aktualizálható.

Nagyon közel áll ezekhez a névfelidéző kapcsolatok csoportja, amelyek végeredményben szintén tulajdonnévi értékűek. Ha azt mondom, hogy a *leghűségesebb város*, az is eléggé közel áll a kollokációs csoporthoz, de ezek végül is tulajdonnevek, akárcsak pl. a *felkelő nap országa*. Azután viszont eljutunk addig, hogy már nem is tulajdonnévi értékűek ezek a kapcsolatok, hiszen ha azt mondom, hogy *fekete arany* vagy *fehér sport* az olaj és a tenisz megnevezéseként, azok már ezek közül is szépen átcsurognak az egyszerű kollokációk közé. Ugyanakkor azonban kétségtelen, hogy egy picit többek is azoknál, mert generikus értelmük van, tehát ezek is inkább valamiféle köztes helyet foglalnak el.

Végül egy harmadik csoportot is meg kell itt említenünk, hiszen a kollokációk a frazeológiai terminusok csoportjával is meglehetősen szorosan érintkeznek. Frazeológiai terminusok azok a legalább két szóból álló szakkifejezések, amelyek nagyon sokféle tudomány nyelvben előfordulhatnak. Ilyenek például a jogi nyelvben a *jogi személy* vagy a *természetes személy* vagy a *szolgalmi út*, stb. Ezek végül is egy bizonyos típusát alkotják a kollokációknak, csak ki szokták közülük emelni őket, mert ugyanakkor szaknyelvi használatúak és ezért egy másik megközelítésben frazeológiai terminusokként is emlegetik őket. Az, hogy ezeket mi most frazeológiai terminus technikusoknak hívjuk vagy kollokációknak, az részben tényleg ízlésbeli kérdés. Nagyon óvatosan kell ezeket kezelni, mert könnyen lehet egy kollokációból szaknyelvi kifejezés, de abból megint lehet egy köznyelvi kifejezés átvitt értelemben. És éppen ezért mindig figyelemmel kell lenni azokra a nyelvtörténeti változásokra is, amelyek ezeket érinthetik.

Irodalom

- Burger, H. – A. Buhofer – A. Sialm (1982): *Handbuch der Phraseologie*. Berlin/New York: Walter de Gruyter.
- Forgács, T. (2003a): *Magyar szólások és közmondások szótára. Mai nyelvünk állandósult szókapcsolatai példákkal szemlélítve*. Budapest: Tinta Könyvkiadó.
- (2003b): Lexikalizálódási és grammatikalizálódási folyamatok frazeológiai egységekben. *Magyar Nyelv* XCIX. pp. 259–73 és 412–27.
- (2003c): Unikális komponensek frazeológiai egységekben. In: Büky László – Forgács Tamás (szerk.): *A nyelvtörténeti kutatások újabb eredményei III. Magyar és finnugor jelentéstörténet*. Szeged: Szegedi Tudományegyetem, Magyar Nyelvészeti Tanszék. pp. 23–37.
- (2007): *Bevezetés a frazeológiába. A szólás- és közmondáskutatás alapjai*. Budapest: Tinta Könyvkiadó.

*

A kerekasztal-beszélgetésről készült hangfelvétel teljes átírata a MANYE honlapján, a *Beszámoló a MANYE rendezvényekről* rovatban olvasható.

A XIII. évfolyam 2–3. számának szerzői

- BARTA PÉTER, Eötvös Loránd Tudományegyetem, Francia Nyelv és Irodalom Tanszék, Budapest
(bar13846@iif.hu)
- BORBÁS GABRIELLA DÓRA, Eötvös Loránd Tudományegyetem, Alkalmazott Nyelvészeti Tanszék,
Budapest (borbasgd@freemail.hu)
- DÓLA MÓNICA, Pécsi Tudományegyetem, Nyelvtudományi Tanszék (dolamoni@btk.pte.hu)
- DORÓ KATALIN, Szegedi Tudományegyetem, Angoltanár-képző és Alkalmazott Nyelvészeti Tanszék
(dorokati@lit.u-szeged.hu)
- EKLICS KATA, Pécsi Tudományegyetem, Egészségtudományi Kar (kata.eklics@freemail.hu)
- FÜLÖP ERZSÉBET MÁRIA, Pannon Tudományegyetem, Alkalmazott Nyelvészeti Doktori Program
(erzsebet_f@yahoo.com)
- HRISZTOVA-GOTTHARDT HRISZTALINA, Pécsi Tudományegyetem, Alkalmazott Nyelvészeti
Program (xpucu@freemail.hu)
- HUSZÁR ÁGNES, Pécsi Tudományegyetem, Nyelvtudományi Doktori Iskola (huszar1a@freemail.hu)
- CS. JÓNÁS ERZSÉBET, Nyíregyházi Főiskola, Orosz Tanszék (jonase@zeus.nyf.hu)
- JÓNÁS FRIGYES, Eötvös Loránd Tudományegyetem, Alkalmazott Nyelvészeti Tanszék, Budapest
(jonasfrigyes@citromail.hu)
- KOVÁCS LÁSZLÓ, Berzsenyi Dániel Főiskola, Alkalmazott Nyelvészeti Tanszék, Szombathely
(klaszlo@fsd.bdtf.hu)
- KOVÁCS TÍMEA, Modern Üzleti Tudományok Főiskolája, Budapest (kovacstimeabp@freemail.hu)
- KUTHY ERIKA, Károly Róbert Főiskola, Gyöngyös (ekuthy@karolyrobert.hu)
- LANTERI EDINA, Szegedi Tudományegyetem, Olasz Nyelvi és Irodalmi Tanszék
(lanterie@gmail.com)
- T. LITOVKINA ANNA, Pécsi Tudományegyetem, Illyés Gyula Főiskolai Kar, Szekszárd
(litovkin@terrasoft.hu)
- MOLNÁRNÉ LÁSZLÓ ANDREA, Pápai Református Gimnázium (direktivak@freemail.hu)
- PETŐCZ JÁNOSNÉ, Apor Vilmos Római Katolikus Tanítóképző Főiskola, Idegen Nyelvi,
Nemzetiségi és Nemzetközi Kapcsolatok Intézete, Vác (petocz@emitel.net.hu)
- REDER ANNA, Pécsi Tudományegyetem, Német Nyelvészeti és Nemzetiségi Tanszék
(reder@btk.pte.hu)
- SÓFI BOGLÁRKA, Pécsi Tudományegyetem, Nyelvtudományi Tanszék (sofibogi@panaphone.hu)
- SZABÓ ZOLTÁN**
- TERTS ISTVÁN, Pécsi Tudományegyetem, Nyelvtudományi Tanszék (terts@nyi.bme.hu)
- UJLAKI ERIKA, Pécsi Tudományegyetem, Angol Alkalmazott Nyelvészeti Doktori Program
(erika.ujlaki@vipmail.hu)
- VARGHA KATALIN, Eötvös Loránd Tudományegyetem, Magyar és Összehasonlító Folklore Doktori
Program, Budapest (antiproverb@yahoo.com)
- VINCZE LÁSZLÓ, Pécsi Tudományegyetem, Alkalmazott Nyelvészeti Program
(laszlo.vincze@gmail.com)

Tinta színes reklám